

היכלי תורה

רשת
שיעורי
תורה

ההומור בעלון מתוך
מתיבתא
הגמרא של לומדי
הדף היומי

ערש"ק פרשת ויגש י טבת תשס"ט ♦ דף היומי בבלי: בבא קמא ה ירושלמי: גיטין כג

תלמוד בבלי המבואר שפה ברורה מסכת בבא קמא

המהדורה המקוצרת 'תלמוד בבלי המבואר שפה ברורה' אינו אלא מענה לבקשתם של רבים, לומדי ה'דף היומי', בני הישיבות והכוללים, וכן שאר הוגי הגמרא בכל מקום ומקום, אשר נפשם חפצה בביאור קצר וקולע למען יוכלו להתגבר על אי הבנות או שאלות העומדות בדרך לימודם, ורצונם לתלמוד בדרך קלה וברורה, ולהבין את הדברים הקשים בנבכי הסוגיות בעזרת ביאור צח ובהיר בשפה ברורה ונעימה. על דרישה זו נבנתה תבניתה של המהדורה המקוצרת, העתידה לתת פתרון הולם וראוי ללומדים, להביא בפניהם את דברי הגמרא עם ביאור חד, קצר וקולע, כאשר הביאור נדפס עמוד מול עמוד, וכל מסכת באה בכרך אחד בלבד.

עיקרה של המלאכה בתלמוד בבלי המבואר שפה ברורה הוקדשה לעריכת הביאור המחודש והמתמצת, שלא יהיה באריכות יתירה, לא ילאה את הלומדים ולא יסטה מהביאור הפשוט והנחון, ומאידיך יתן מענה לכל שאלה או קושי בהבנה. לשם כך גויסו טובי העורכים של 'מתיבתא', תלמידי חכמים וצורבים, מקצוענים בעריכה תורנית, שהם גם מומחי ניסוח וטובי התבטאות, והם הופקדו על המלאכה מזה כמה חודשים, כשהם משקיעים בה את כל כוחם, מרצם וכישוריהם המבורכים. את ההדרכה לתבנית שפה ברורה, נתנו גדולי ישראל שליט"א המלווים את כל צעדיהם של רבני 'עוז והדר', וגם במהדורה זו הם התנו את הדרך הראויה.

את הביאור יסדו על דברי רש"י, ובתוכו נשזרו הוספות נחוצות מגדולי המפרשים, כשכל אלו משולבים במקצועיות מרובה בתוך מהלך ה'שקלא וטריא' של הגמרא. בתווך מבוארים גם כל מהלכי הגמרא בצורה מופתית, שאלה ותשובה, הוכחה או מימרא, כאשר כל מהלך מודגש ומסודר לעיניו של הלומד.

כמה מעלות טובות ל'ש"ס - שפה ברורה', הן באיכות הלימוד וצורתו, והן בעומק ההבנה ובהירותה, בתמצות ובחדות מיוחדים. כל אלו מסייעים למבקש תורה לתלמוד ולשנן את כל הש"ס, דף אחר דף, מסכת אחרי מסכת, בלימוד מתוק וערב, ועוזרים בידו לזכור את דפי הגמרא ולשומרם היטב בגני מחשבתו.

מעלה נוספת מורגשת במהדורת תלמוד בבלי המבואר שפה ברורה בהיותו מודפס בעמוד אחד של ביאור אל מול עמוד גמרא, כך שאין צורך לטרוח ולדפדף במהלך הלימוד, דבר זה נוח במיוחד ללומדי הדף היומי, והוא גם קל ויעיל לנשיאה בדרכים, לצורך קיום מצות 'ובלכתך בדרך'.

ויאסר יוסף מרכבתו ויעל לקראת ישראל
אביו גשנה וירא אליו ויפל על צואריו ויבך על
צואריו עוד..

במדרש: ללמדך שאביו של אדם כמלכו (ילקו"ש ס"פ ויגש).

יוסף בצאתו לקראת אביו פשיטא שהיו כל מעשיו מדוקדקים ומכוונים לתכלית אחת, לנהוג כבוד באביו, כפי שמחוייב היה במצות כבוד אב. לכן יש לתמוה על דברי המדרש, היכן נמצא בהראות יוסף אל יעקב שתפס יוסף מדה מרובה משל כבוד אב, ונהג באביו כבוד מלכות.

ברם, בדבר אחד, שבו מצינו שהתנהג יוסף בצורה שונה מיעקב, ממונו נראה שהנהגת יוסף כלפי אביו היתה כמלכו. כי הנה פירש רש"י, שיעקב בשעה שיוסף נפל על צואריו, היה קורא את שמע, ולכן לא נפל על צוארי יוסף. ויש לתמוה, והלא בוודאי היה גם יוסף מדקדק במצות קריאת שמע, ואם הגיע באותה שעה זמן המקרא, מדוע לא קרא גם יוסף את שמע בזמנה. על כרחנו לומר שגם יוסף היה קורא את שמע, אלא שהפסיק באמצע קריאתו מפני היראה, כמו ששנו במשנה (ברכות יג א) באמצע, שואל מפני היראה.

והנה רש"י פירש במשנה שם, שמפני היראה היינו אדם שהוא ירא מפניו שלא יהרגוהו. ותמה הרא"ש, דהא פשיטא, שאין לך דבר העומד בפני פקוח נפש. מתוך כך פירש הרא"ש, שאביו אמו ורבו ההפסק מפניהם חשוב הפסק מפני היראה, דכתיב איש אמו ואביו תיראו, ומורא רבך כמורא שמים.

דין זה עצמו למד המדרש מיוסף, היינו, מתוך שראינו ביוסף שהפסיק מפני אביו באמצע קריאתו את שמע, למדנו מכאן, שאביו של אדם כמלכו, וכשם שמפסיק מפני מי שירא מפניו שיהרגוהו, כך צריך להפסיק מפני אביו.

ע"פ פנים יפות

תשלום על היזק ב'עין הרע' או ע"י 'סגולה'

בשו"ת להורות נתן (ח"ו סי' קלז) כתב לדון לגבי אדם שהיזק ממוון חבירו על ידי עין הרע, האם הוא מחויב לשלם לו נזקיו.

לפשוט ספק זה הביא מדברי הכסף משנה (מאכלות אסורות פ"ג הכ"ח) שכתב, שבהיזק שאינו ידוע לכל העולם אלא לישראל או ליודעים בטיבם, כל שלא נתכוין להיזק אין לחייבו לשלם, ולכן אם היזק בעין הרע בשוגג, או שזרק צפרניים ולא התכוין להיזק, לא יהא חייב על כך.

ראיה למהלך זה הביא מהמבואר בסוגיין על המזיק בהיזק שאינו ניכר שנחלקו אם חייב על כך, ולהלכה נפסק (שו"ע חו"מ סי' שפה ס"א) שמן התורה פטור, וחכמים קנסו אותו שישלם, ולפי"ז יש לומר שהמזיק ע"י עין הרע או ע"י סגולה, מהתורה וודאי אינו חייב, ואף מדרבנן כיון שלא מצינו שקנסו אותו אינו חייב לשלם.

עוד כתב להביא סמך שאין לחייב בתשלומים כשהיזק על ידי סגולה, ממה שכתב הרמב"ן (ויקרא כא יז) כי לא תסמוך התורה באזהרותיה על הנס, וכעין זה כתב (במדבר ה כ) כי אין בכלל משפטי התורה דבר תלוי בנס וזולת פרשת סוטה. אם כך כתב הלהורות נתן, גם פרשת נזיקין שאמרה תורה, לא נתנה את הלכותיה אלא רק כשהיזק בדרך הטבע, ועי"ש במה שפלפל עוד בזה.

כיוצא בזה דן בלהורות נתן (ח"ז סי' קלד) על אדם שזרק ציפורניים במקום שעוברים שם בני אדם, ועברה עליהם אשה מעוברת והפילה, האם חייב בתשלומי וולדות או שאינו חייב מאחר ולא היזק אלא ע"י דבר סגולי.

בקהילות יעקב (ב"ק סי' מה) כתב שהזרק ציפורניים ועברה עליהם מעוברת והפילה, אינו חייב, כיון שלכל היותר אין על ציפורניים אלו אלא דין בור, ומבואר לקמן (נ:) ששור ובור פטורים מדמי וולדות. אכן לענין שאר מזיק על ידי סגולה או עין הרע, כתב שאפשר שפטור מלשלם כיון שלא ברי הזיקא, ואין זה ברור שיבא היזק עי"ז, אבל אם באמת יתברר שהנזק אירע רק מחמתו אולי באמת יתחייב לשלם. ועיין בערוך השולחן (חו"מ סי' שעח ס"א).

יש לציין שהיזק בעין הרע הוא לא ברי הזיקא, וישנם הרבה תנאים להיזק זה, כמבואר בחיד"א (חסדי אבות פ"ב מ"א) בשם ר' נפתלי כ"ץ שכתב, שלא יתכן לתת עין הרע אלא כשהנותן יסגור עין אחת ויכוין לעשות עין הרע, כי בעין אחת שולט הסטרא אחרא, ובה ביאר מדוע בכל מקום ששנו חכמים 'עין הרע' לא אמרו 'עינים רעות'.

עוד מבואר בתורת חיים (ב"מ פד. ד"ה מה) שאם יש דבר המפסיק בין העין לבין הדבר הנראה לו, אין השפע הרע יכול להגיע אליו ולהדבק בו, [ולכך לא שלטא עינא בישא בדגים שבים אע"ג שהן נראין תוך המים כיון שהמים מכסין אותן ומפסיקין בין העין לביניהם אין שפע המזיק יכול להגיע אליהם ולהדבק בהן].

[ועיין בשו"ת אגרות משה (אבהע"ז ח"ג סי' כו) שכתב, בענין עין הרע ודאי יש לחוש, אבל אין להקפיד הרבה כי בדברים כאלו הכלל מאן דלא קפיד לא קפדינן בהדיה, כמו שמצאנו בזוגות בפסחים (ק.). עוד כתב שעין הרע שייך רק בדבר שלא מצוי לפי דרך העולם, ולא בדברים מצויים].

הריגה ע"י כישוף

בשו"ת הלכות קטנות (ח"ב סי' צח) כתב, שההורג נפש ע"י שם או כישוף כיון שבדיבורו הרי הוא עושה מעשה, אפשר שהוא חייב ועליהם נאמר (ירמיה ט ז) 'חץ שחוט לשונם'.

בשו"ת יהודה יעלה (או"ח ח"א סי' קצט) הביא דבריו, וכתב טעם לזה משום שבתורה נאמר (ויקרא כד כא) 'ומכה אדם יומת', ומצאנו במשה רבינו ע"ה שהכה בשבט פיו ובשפתיו המית רשע, כמאמר חז"ל (רש"י שמות ב יד) 'הלהרגני אתה אומר כאשר הרגת' כו', שהרגו בשם המפורש, והתורה אמרה (שם יב) 'ויך את המצר', א"כ גם אופן זה נחשב להכאה והוא בכלל 'מכה אדם יומת', כיון שבדיבורו עושה מעשה, הרי הוא כהורגו בידיים וחייב עליו.

החיד"א בספרו דבש לפי (מערכת מ אות ה) הביא דברי הל"ק"ט ופסק כמותו, וביאר שעקימת השפתיים הרי היא מעשה. אך כתב שמה שאמרו בגמ' על כמה תנאים ואמוראים שנתנו עיניהם באדם וע"י כך הוא מת, אין הכוונה שהיו הורגים בשם, אלא היו עושים זאת ע"י כונה של משיכת הניצוץ קדושה שיש ברשע. [אך עיין ביעב"ץ (יבמות קו. ד"ה יחב) מה שכתב בענין זה].

בספרי הפוסקים ישנם נידונים רבים מעין זה, כגון על יצירת בהמה ע"י שם בשבת, כמבואר בספר גזע ישי (מערכת אלף אות א) שחקר, אם מותר לברוא אדם או בהמה בשבת ע"י ספר יצירה, ואחרי פלפולו העלה שהיות שאין במלאכה זו שום דרך אחרת, כי אם דרך צרוף אותיות השם שבו נברא העולם ובכך יברא, אין לטעון שאין דרך בריאה בכך בכדי שנאמר שהוא מלאכה כלאחר יד, אלא זה הוא דרך מלאכה זו של בריאת האדם או בהמה, שכך היתה בריאת העולם ע"י צירוף אותיות של שם זה, א"כ יש בזה משום איסור עשיית מלאכה של בונה, ומי שעוסק בספר יצירה ובורא אדם או בהמה ביום השבת עבר על 'לא תעשה כל מלאכה ביום השבת'.

אך בשו"ת כרם חמד (אנקאווא, ח"א סי' ג) כתב להשיג על דברי הגזע ישי הנ"ל, שהיכן נמצא שורש מלאכה זאת במשכן, ואפילו תולדה אין זה כיון שצריך תולדה הדומה לאב, והאב שהוא בונה הוא בדבר גשמי הניטל מיד ליד, ולא בדבר רוחני שלא היה בנין כזה במשכן כלל.

ובספר לב חיים (פאלאג'י, ח"ב סי' קפח) הביא ראיה לדברי הגזע ישי, משו"ת הלכות קטנות הנ"ל. ועפ"י"ז עלה בדעתו שם לאסור איסור להשתמש בסגולה כדי לכבות הדליקה בשבת, מפני שזה כמכבה בידיים, אלא ששוב חזר הלב חיים שם להתיר לכבות באופן זה, היות שע"י הסגולה והמזמור שקורא אינו עושה שום מעשה לכבות, אלא שהוא איתערותא לתתא [התעוררות בעולם הזה] כדי שיהיה איתערותא לעילא [בשמים], והמכבה הוא ד' יתברך המשגיח בתחתונים ע"י שרואה זכות מה שעושים למטה, והרי זה גרמא דגרמא, לכן באופן זה אין שום חשש איסור.

לרישום ועדכון שיעורי תורה ניתן לשלוח פקס ל: 03-543-5757

שרפה שנגרמה מסגריה, ודלי שנתמלא מהגשמים ושבר גג

מעשה שהיה בראובן ושמעון שנסעו יחד על עגלה אחת, ולראובן היתה לו סחורתו צמר גפן טעונה על העגלה, ויהי כאשר נסעו יחדיו וישבו על העגלה שמה שמעון טוטן [טבאק], ויהי כאשר שמה, כמה ניצוצי אש נפלו מהקנה על העגלה, ומחה ראובן בשמעון שילך מהעגלה כשמותה כדי שלא תשרף סחורתו, ולא השגיח בו ושמה הטובאק, ואחר שעה או שתיים בא ג"כ רוח שאינה מצויה ונפלו ניצוצות לתוך הצמר גפן ונשרף הכל. וכעת מסתפקים ראובן ושמעון ושאלתם בפייהם אם שמעון חייב לשלם היזקו או לא.

יסוד הספק הוא, האם כיון שרוח שאינה מצויה סייעה בדבר יש לפטור את שמעון.

השבות יעקב (ה"א ס"י קלו) שנשאל על כך, האריך לדון ולהוכיח כדעת הסוברים שדנים דיני אש אף בזמן הזה, וכתב שאף שהרוח סייעה ולא עשה שמעון את הנזק לבדו, מכל מקום כיון שהיה בידו של שמעון לסלק מלפניו את שתיית הטובאק בזמן שראה שבאה הרוח שאינה מצויה, אין לפוטרו, שבאופן שהיה בידו לסלק את ההיזק, אפילו אם רוח שאינה מצויה סייעה להיזק אין הוא נפטור.

בנידון דומה נשאל **השבט הלוי** (ה"ח ס"י שטו) על אדם שתלה דלי מחוץ למרפסת, וע"י רבוי הגשמים נתמלא הדלי מים והכביד ונפל על גגו של השכן שלמטה ושבר את גגו, האם נחשב באופן זה כרוח שאינה מצויה, כיון שאינו שכיח כמות מרובה כ"כ של גשמים, או שמא כיון שראה את רוב הגשמים, היה עליו להעלות על דעתו שמא יכביד ויפול.

והשיב, שכיון שתלה כדו מבחוץ ויכול היה לסלקו כאשר הגשמים זועפים ומלאו את הכד והכבידו אותו, יש בזה כמין פשיעה, שיכול היה לסלק את הכד כשנתמלא, ואינו אנוס גמור והיה בזה פשיעת המזיק, שהרי היה יכול לסלק ולא סילק.

מזיק נכרי אם חייב לשלם

כתב **החזון איש** (ב"ק ס"י י"ס ק"ד), נראה שדוקא שור של ישראל שנגח שור של עכו"ם פטור, אבל אדם שהזיק ממונו של עכו"ם חייב, וכן מבואר **בתשובת הרא"ש** (הובא בטוש"ע חו"מ ס"י שעח ס"ט) ברוכב על הסוס, שהזיק סוס של עכו"ם שהיה מושאל ביד ישראל שחייב לשלם לישראל השואל כפי שווי הנזק, אבל אין חייב לשלם מה שהעליל עליו העכו"ם לתבוע יותר מהנזק, ואם היה אדם המזיק פטור, א"כ בדין הוא שישראל פטור נגד העכו"ם וגם השואל פטור מן הדין נגד העכו"ם כדאיתא בשו"ע סימן שא ס"ט א"כ אין כאן רק עלילה ולמה יהא חייב המזיק אלא ודאי המזיק חייב נגד העכו"ם, עכ"ל.

ומכל מקום מבואר **בחזו"א** (שם) שמה שהישראל חייב הוא רק מעיקר הדין שיש כאן חיוב ואיננו בכלל הפטור של 'רעהו' הבא למעט עכו"ם, אבל אם העכו"ם אינו יודע מי הזיק לו יתכן שמוותר לישראל להיות בשב ואל תעשה דלא גרע מהפקעת הלוואתו דמותר כשאין בזה חילול ה' כמבואר לקמן (ק"ג), וכיוצא בזה מבואר במנחת חינוך בכמה מקומות שאף אם ישראל חייב לשלם נזקו לעכו"ם יש מקום לפטרו משום הפקעת הלוואתו.

ובשו"ת תשובות והנהגות (ה"א ס"י תתכד) כתב שאדם שהזיק לממונו של נכרי, והגוי שהוזק אינו יודע כלל שיהודי הזיקו לא שייך לחייב להחזיר מכח חילול השם, ומאחר שבהיזק לעכו"ם אין החיוב ברור, ואין חילול השם שהעכו"ם אינו יודע שיהודי הזיקו, מספק פטור הוא לשלם.

הוצאה מרשות לרשות בשבת ע"י מגנט

בשו"ת חלקת יעקב (או"ח ס"י קסט, קע) נשאל בנידון ברית מילה שנערכה בשבת, ומחמת איסור הוצאה מרשות לרשות נתנו לנכרי להביא את הרך הנימול לביהכ"נ, וגם את הסכין של מילה תחבו ביחד עם הילד ע"מ שהנכרי יכניס גם אותה לתוך ביהכ"נ, ולבסוף מצאו את הסכין שנפל בסמוך לפתח ביהכ"נ, והנכרי כבר הלך לדרכו, והנה שם בפתח נזדמן להם מכשיר מגנט, ונשאלה השאלה האם מותר בשבת להניח המגנט ליד הפתח בפנים על מנת שימשוך בכוח המגנט את הסכין לתוך ביהכ"נ, והצד להתיר בזה שהוא גרמא, ויש להתיר בשבת ובפרט לצורך מצווה.

בתשובתו כתב לתלות נידון זה במחלוקת **המגן אברהם** (או"ח ס"י רנב סק"כ) **והאבן העזר** (ס"י שכח), בדין טחינה בשבת ברחיים של מים, אם חייב מדאורייתא, כיון שנתערב גם כח אחר עם עשייתו ולא נעשה על ידו לגמרי, וכמו"כ במגנט נעשה פעולת ההוצאה ע"י המגנט.

אולם כתב שיש צד להתיר זאת, עפ"י המבואר בשבת (צב). שהחיוב בהוצאה בשבת אינו אלא אם מוציא כדרך המוציאין, והמוציא בפיו אינו חייב, ומכך יש ללמוד שהמוציא חפץ בשבת ע"י מגנט אינו עובר על איסור הוצאה בכך, כיון שאין זה הדרך להכניס חפצים ע"י מגנט, וממילא מותר הדבר ואינו דומה לרחיים של מים ששם הדרך היא לטחון באופן זה.

למעשה, הביא בזה כמה וכמה חששות דרבנן, ולכן הכריע שעדיף יותר אם אפשר להביא המפתחות ע"י עכו"ם או קטן, ואם אי אפשר מותר להביא גם ע"י גדול, כיון שיש בזה שני דרבנן הוצאה כלאחר יד וכרמלית שהרי אין לנו רשות הרבים דאורייתא, וכאן יש להתיר משום כבוד הבריות שממתנים לברית, ומשום מצות מילה.

בשו"ת הר צבי (או"ח ח"א ס"י קלב) דן גם בעניין זה, ולאחר שהאריך בנידון כתב להוכיח מהמבואר בסוגיין שהמניח אבנו סכיננו ומשאו בראש גגו והרוח מוליכו חייב משום חציו, וכך יש לומר שגם המניח מגנט ועל ידו מושך את הסכין ומכניסו מרה"ר לרה"י הרי זה כמכניסו בידים ממש ולא בגרמא. [בחזו"א (ו. ד"ה היינו) כתב שאבנו סכיננו ומשאו שהזיקו ברוח מצויה אין בהם חיוב חציו אלא משום ממונו, אך בהר צבי האריך לחלוק על שיטתו], ועיי"ש במה שנקט לדינא.

בדיקת עדים במכונת אמת

בשו"ת עמק הלכה (ה"ב ס"י יד) נשאל, האם אפשר היום להשתמש בדיני ממונות בבית דין על פי דיני התורה במכונת אמת הרוטטת אם העד ישקר בעדותו, על מנת להרתיע את העדים מלשקר, וכתב שלכאורה היה מקום לומר שמותר, שהרי מובא **בילקוט שמעוני** (אסתר תתרמו, ובתרגום שני) ששלמה המלך היה לו מכונה כזו בכסא מלכותו, שכשהיו עדים שקרנים מעידים לפניו מיד היתה המכונה יודעת מה שבליבם ומנגנת ופוקעת וכו', והייתה מפחידה את העדים הללו שלא ישקרו, הרי שמוכח שגם על פי התורה ראוי להשתמש במכונת אמת להפחיד העדים שלא ישקרו.

אמנם הוא דוחה ראייה זו, וכתב שאסור להשתמש בזה שהרי כדי שלא תנעול דלת בפני לוויין תקנו שאין דרישה וחקירה בעידי ממונו, וגם כאן וודאי ע"י מכונה כזו יש יותר חשש לנעילת דלת, שיהיו אנשים יראים להלוות אפילו בפני עדים, כיון שיחששו שמא העדים יתייראו או אח"כ להעיד מחמת המכונה שהרי הם חשודים למשקרים, ומוכח בסנהדרין (לב): שיש בזה חשש נעילת דלת, לפיכך אין להשתמש במכונת אמת גם לא לדיני ממונות, ומה שבי"ד של שלמה המלך נשתמשו בזה זה היה לפני שנתקנה תקנה שאין דרישה וחקירה בדיני ממונות מחמת נעילת דלת.

ברכה על אתרוג מהודר של חברו, או אתרוג כשר שלו

בשו"ת מבי"ט (ח"ג סי' מט) כתב, שטוב לצאת ידי חובת ד' מינים באתרוג שהוא קנוי בממונו, מלרדוף אחר אתרוג יותר מהודר שאינו שלו, היות שצריך שיקנהו לו במתנה, ואולי אינו גומר בלבו להקנותו ונמצא שאינו יוצא ידי חובת נטילת לולב ואתרוג.

וגם מפני שהקונה אותו להידור מצוה לא היה לו רשות לתת ולהוסיף על יותר משליש במצוה, אם מפני ששילם יותר הוא סיבה להעלות את מחיר האתרוגים האחרים הכשרים שאינם כל כך מהודרים כמוהו, אע"פ שאמרו עד כאן משלו מכאן ואילך של הקב"ה, דהיינו שיוסיף לו הקב"ה בחייו, מ"מ כל זה רק כשאינו סיבה ליקר האחרים אלא לפרסום הידור המצוה, כמו ר"ג שקנה אתרוג באלף זוז, ונוכל לומר ג"כ כי לא קנאו על ההידור אלא שבאותה שנה לא נמצאו אלא מועטים כשרים.

וענין הדור המצוה אינו מעכב מן התורה אלא לכתחילה שצריך האדם להתנאות לפניו במצוה, כמו שדרשו על 'זה אלי ואנוהו' התנאה לפניו במצוה וכו', ואפי' באתרוג שכתוב בו הדר אינו לענין הידור, אלא להודיע אי זה פרי עץ הוא שהוא הדר משנה לשנה והוא אתרוג.

ובמה שכתבתי ימצאו אתרוגים הרבה כשרים לכתחילה, ולא יצטרכו לצאת ידי חובה באתרוג אחד של איש אחד, ושילכו אליו רוב עם רובם הדיוטות לצאת ידי חובתם, ויהיה כאילו האחרים שלא נטלו אותו לא יצאו ידי חובתן, וחסרון וחרפה גדולה היא לעיר מהוללה בארץ ישראל מקהילות קדושות כחכמים רבים ומפורסמים כן ירבו, שיאמר כי לא נמצא בכל הקהילות אתרוג כשר אלא אותו אתרוג, בהיות בעיר גנות ופרדסים שיש בהם ריבוי אתרוגים כשרים, והלוקטים אותם הם מחביאים הטובים ומיקרים אותם.

בסיום דבריו כתב, בענין מה שכתבתי ימצאו אתרוגים כשרים הרבה, ומי שירצה להוסיף שלישי בהידור או יותר יש לו שכר טוב, ולא יצטרך שילכו אליו אחר שיהיה לכולם אתרוג כשר. ולפי זה ימצאו הרבה אתרוגים כשרים ובזול הרבה ממה שהיו, שיוכל כל עני לקנותו ולצאת בו ולא יצטרך לאתרוג של הקהל.

והנה **בשו"ת תורה לשמה** (סי' נ) כתב, שאם האדם קנה אתרוג כשר קודם יו"ט כדי ליטול אותו ביו"ט, ואח"כ שלחו לו במתנה אתרוג אחר מעיר אחרת, ונעשה אצלו שנים, לא יברך אלא על האתרוג שקנה בדמים, ואע"פ שהאתרוג השני שקיבל במתנה הדור יותר ומשובח מאד.

ועל אף שאמרו חז"ל הדור מצוה עד שלישי, מכל מקום יתרון זה שיש באתרוג שקנה בדמים הוא עדיף יותר ויברך עליו. אך מאחר שהאתרוג השני הוא מהודר הרבה, יטלנו אחריו ויעשה בו נענועים, ועכ"ז הנענועים של ההלל והקפות יעשה באותו שקנה בדמים, וכל זה הוא לו בעצמו, אבל לאחרים שרוצה ליתן להם במתנה ע"מ להחזיר שייצאו יד"ח, ודאי אותו ההדור עדיף.

אולם בקיצור שולחן ערוך (סי' קלו ס"י) כתב, מי שאין לו כל הארבעה מינים מובחרים, טוב לו יותר לצאת בשל חברו, ומכל מקום מצוה לו שיהיו לו גם כן ארבעה מינים כפי השגת ידו, לעשות בהם הנענועים בהלל והקפות.

עשיית תיקי עור מעורו של גוי מת

ברמב"ם (אבל פי"ד הכ"א) פסק, המת אסור בהנאה כולו, חוץ משערו שהוא מותר בהנאה מפני שאינו גופו. **ובשו"ע** (יו"ד סי' שטט ס"ב) נפסק שאף שיער אסור. **בפוסקים** (צמח צדק סי' יג, ערוה"ש יו"ד שם, ועוד) כתבו שמכך שלא כתב הרמב"ם שעורו מותר בהנאה, מבואר שסבר שגם עור האדם לאחר מיתתו אסור בהנאה.

אך **בתוס'** (זבחים ע"א: ד"ה ובטריפה, נדה נה. ד"ה שמא) כתבו שעור האדם מותר בהנאה. אולם **בתוס'** (סנהדרין מו. ד"ה משמשין) כתבו בשם ר"ת שעור המת אסור בהנאה, וכתב **הערוך השולחן** (שם ס"ב) שכך הלכה כיון **שהרמב"ם הטור והשו"ע**, פסקו לאיסור.

ולענין הנאה מעור של גוי, **בשו"ע** (שם ס"א) מבואר שבין מת עכו"ם בין מת ישראל אסורים בהנאה. אך **בברכ"י** (שם) הביא שיש ראשונים הסוברים שמת גוי מותר בהנאה, עיי"ש. ולענין הנאה מעור של עבד, כתבו **התוס'** בסוגיא (ד"ה שהשור) שעור עבד ומצרי הקנויים לישראל מותרים בהנאה.

והנה **בשו"ת צמח צדק** (קרוכמל, סי' יג) נשאל אם מותר לכהן ללבוש חגורה העשויה מעור האדם, וכתב לשואל, שלפי שאלתו נראה שסובר שלישראל ודאי מותר לחגור חגורה זו, אלא שמסתפק אם מותר לכהן או לא, אבל לפי האמת אפילו לישראל אסור לחגור אותו, והיינו משום שמת אפילו גוי אסור בהנאה ועור המת כבשרו. ועיי"ש בהג"ה מן המחבר שהאריך בזה.

ובשו"ת שבות יעקב (ח"א סי' פט) הביא שאלה שנשאל ברעש מלחמה שהיו במדינתנו מקרוב וחפץ ה' בידינו הצליח, שהצליח הקיר"ה והכה מכה רב בשונאיהם ממש, עד בלתי השאיר להם שריד, ואח"כ כאשר שקטה הארץ קצת מעמי הארצות הפשיטו העורות מהשונאים, ועיבדו אותן כאשר יעבדו עורות בהמה, וכן עשו מהן מנעלים ובגדים אם מותר לישראל לישא וליתן וללבוש עם אותן עורות.

בתשובתו כתב שאמנם היה נראה ממושכל ראשון שפשוט שאסור ליהנות מעור המת, כמשמעות לשון השו"ע, וגם **בתשובת צמח צדק** (סי' יג) האריך בכל חלקי תשובה זו ומסיק לאסור, ואף שבנו בהג"ה חוכך קצת להקל מ"מ בקונטרס אחרון חוזר מדבריו הראשונים ומסיק לאסור בהנאה.

אולם כתב, לאחר העיון היטב נראה להתיר בנידון דידן שאף שמת אסור בהנאה ועורו כבשרו, בין במת ישראל בין במת עכו"ם, מכל מקום היינו עכו"ם שאינו קנוי לך, משא"כ בעכו"ם ועבד הקנוי לך קנין הגוף מותר ליהנות מעורו, וכאן נתפשו בחזקת מלחמה הם קנויים לעכו"ם, והוכיח כן מהמבואר בתוס' בסוגיא (ד"ה שהשור) שכל שהעכו"ם קנוי לו מותר ליהנות ממנו, הסומך על דבריהם להקל לא הפסיד.

בשו"ת אגרות משה (יו"ד ח"א סי' רכט ענף ו) נשאל האם אפשר לקחת ממות גוי, אבר או בשר או עצם ע"מ להשתיל אותם באדם חי לצורך רפואה, והשיב שאף שהאיסור הנאה הוא גם שלא כדרך הנאה, אמנם אפשר להסתמך על התוס' ועוד ראשונים להתיר, שהרי התוס' כאן קבעו שמת גוי הקנוי לישראל מותר בהנאה, לפיכך אפשר ליטול ממת גוי אבר או בשר או עצם ליהנות בפרט לצורך גדול כרפואה, ועיי"ש שכתב שלענין עור של גוי החשש בזה גדול יותר מחמת שהוא כעין תכריכים של מת שיש להם איסור הנאה עצמי.

צבא קמח יא

תענית בכורות לתינוק בן יום

בשבות יעקב (ח"א סי' יז) נשאל בנידון בכור שנולד בליל י"ד בניסן, אם האב חייב להתענות למחר או אינו מחויב, שהרי לא נולד קודם שנכנס ליל י"ד, א"כ לא נתחייב עכשיו בדבר, ומשום שחייב התענית נעשה בכניסת ליל י"ד.

ואחר שפלפל בזה כתב, שאותם שנולדו אחר חצי הלילה אביהם פטור מלהתענות, כי על אלו שנולדו אחר חצי הלילה לא נגזרה גזירת מיתה אף בבכורי מצרים, ואותם שנולדו לפני חצות כיון שניצלו ממכת בכורות שהיה בחצות הלילה, צריך להתענות עליהם.

בקרוב נתנאל (פסחים פ"י סי' יט אות פ) כתב, טעם אחר בזה שודאי אין האב צריך להתענות, שהרי כל שהבן אינו בן שלשים שיצא מחזקת נפל אין האב מתענה, כשם שלענין פדיון מבואר בסוגיין שכל שאינו בן ל' אין האב חייב לפדותו.

בברכי יוסף (או"ח סי' תע סק"ו) כתב להליץ בעד השבות יעקב שפדיון הבן דין אחר הוא, שכך אמרה תורה, כמפורש בבכורות (מט.), שיפדהו רק לאחר שלושים יום, אמנם כאן מסתמא בכור מצרים שנולד ערב פסח אף שהוא נפל ועתידי למות אח"כ, עכ"ז הוכה ומת ליל התקדש חג. וכיון שבכור כזה בכלל הגזרה היה, אף הוא בכלל התקנה שתקנו רבנן שהבכורות יתענו, משום שבכורי ישראל חיו בארץ מצרים, ונהגו שאביהם יתענה בקוטנן, דין הוא שאבי הבן הלזה גם יתענה, שבנו גם כן אילו היה שם כמותו במצרי עבר עליו כוס הגזרה ומת. ואין לחוש משום ניסן וערב יו"ט, שכן נהגו לפרסומי ניסא.

ובשערי תשובה (שם סק"א) נקט כדברי הברכי יוסף שאין ראייה מבכור, ורוב וולדות אינם נפלים, ולכן יש לו להתענות שהתענית יגן בעדו והוא זכר להצלת בכורי ישראל.

אולם בחקרי לב (סי' פט) דן בזה, והעלה שכל שנולד אחר פורים פטור מלהתענות, כדברי הקרבן נתנאל.

יום כשלפנטר יש בן טריפה, וברית לתינוק טריפה

בשנת תרצ"ו היה בעיר צפת פרעות, ואחד מההרוגים ר' אלטר אונגר הי"ד, נרצח ע"י רוצחים שפרצו לביתו ורצחו אותו ושלשת ילדיו באישון לילה ואפילה בעת שהיו שקועים בשנתם, ולא נשאר אחריו שום בנים, ובת אחת מילדיו אלה, נפצעה בחזה בצד ימין ע"י כדור שנקב את הריאה עד הסמפונות, וחיתה אחריו קרוב למעת לעת, ובפוסקים דנו אם האלמנה זקוקה לחליצה מאחי המת מכיון שהילדה נטרפה מיד, או לא.

יסוד הנידון הוא אם מי שמת והניח בן טריפה נקרא זרע וזוקק את אשתו ליבום, או לא, ונחלקו בזה הגנת וורדים (כ"ב סי' ד) והחקרי לב (סי' נו) ועוד.

ובשו"ת חתם סופר (ח"ו סי' סד) כתב, שגם בטריפה שייך המצות עשה של 'ביום השמיני ימול' כמו כשר גמור, ודווקא לגבי פדיון אמרינן בסוגיין 'אך למעוטי נטרף בתוך שלשים, ורק שם הוא שמיעטו התורה, אבל באופן שאין מיעוט הרי הוא ככל אדם עי"ש.

הרי מבואר מדברי החת"ס שסובר שכל מקום שלא כתבה תורה למעט טריפה הרי הוא ככל אדם, וא"כ לכאורה לגבי חליצה לא מיעטתו תורה וא"כ לא תזקק האלמנה ליבום.

עד שלישי משלו מכאן ואילך משל הקב"ה

הבן מה שאמרו יותר משליש הוא משל הקב"ה, כי יותר משליש ההדור הזה הוא אלקי לגמרי ואינו שייך לאדם, לכך יותר משליש הוא משל הקב"ה, והוא נותן לאדם לעשות המצוה בהדור יותר ולזכות את האדם העושה המצוה. ואין השכר הזה שעשה המצוה בהדור יותר ראוי ומוכן לאדם, רק כי השם יתברך מזכה אותו, ולכן הוא משל הקב"ה, כי הוא יתברך נותן לו שכר מיוחד על זה ואינו בכלל שכר המצוה.

(פרושי מהר"ל מפראג לאגדות הש"ס)

עד שלישי משלו מכאן ואילך משל הקב"ה

שלימות הוויתור לצורך מצוה אין לו שיעור, ובהידור מצוה אמרו בפרק קמא דבבא קמא (ט): עד שלישי משלו מכאן ואילך משל הקב"ה אם כן הבוטח ומאמין מהשם יתברך באמת יתן כל ממונו לנוי מצוה, וכן לצדקה באושא התקינו המבזבז כו'. (כתובות נ.) וזהו אחר החורבן שראו שהמבזבז אפשר שישאר עני ומדוכא בעניות המעבייר על דעת קונו, אבל מקודם זה כבר היו מבזבזין כל ממונם גם כן, כי רק כשמגיע עד חיי נפש אמרו (בבא מציעא סב.) חייך קודמין. וגם לאחר התקנה לפי דעת הרמב"ם [בפירוש המשניות ריש פאה] למדת חסידות אין לו שיעור, והיינו למי שהוא שלם באמונתו שלא לדאוג דאגת מחר, ושלא ירעיב ה' נפש צדיק. והתקנה היתה לכלל העם, שאין אנשי אמנה כל כך, וכן בהוצאת שבת ויום טוב שאמרו בביצה (ט"ז). שהוא חוץ ממזונותיו הקצובין, המאמין באמת בהשם יתברך כבר יארע לו שיוותר כל אשר לו. וזה פסק משחרב בית המקדש, שאין ההשגחה גלויה כל כך, עד שתקנו חכמים שלא לבזבז יותר מחומש, ובזה לא יתפאר אדם כמעט בזמן הזה שיהיה הנקל בידו לבזבז כל רכושו ואם יהיה הון רב, כדי לקיים מצות על ידן.

ואמנם אף על פי שאנשי אמנה באמת פסקו, עדיין לא בטלה השתדלות האדם באמונה כפי המדריגות שיוכלו להשיג גם בזמן הזה, יימוד עצמו בענין ויתור הממון בשביל מצוה מה שהוא צריך על כל פנים לוותר כפי חוזק אמונתו בהשם יתברך, כך יהיה הנקל בעיניו הוויתור הממון. ואפילו מי שהוא קמצן בטבעו, על ידי השתקעות האמונה הגמורה בלבו שהשם יתברך מנהיג הכל והכל...ודברים אלו עיקר גדול בהתחזקות האמונה, להאמין שהשם יתברך משגיח עליו עם קטנות מדריגתו כמו שהוא משגיח על הגדול שבגדולים, כי לפניו הכל שוים. וכל קטנות האמונה בא על ידי הייאוש בעצמו, ועל כל פנים, ממה שכתבנו יתבונן האדם עד כמה גדולה מדריגת האמונה השלימה וכמה שקידה צריך להשריש בלבו אמונה שלימה. ואף על פי שבאמת כל אחד מישראל מאמין באמיתות השגחתו יתברך וכל פרטי עיקרי האמונה, מכל מקום אינו עדיין מושרש בלב להיות נגלה כן על ידי כחות הפעולה היוצאים מן הלב, שלא תשכח ממנו אמונה זו לעולם.

(ספר הזכרונות לרבי צדוק הכהן מלובלין)

(ספר הזכרונות לרבי צדוק הכהן מלובלין)

מהדורת הש"ס המבוארת היחידה עם כל המעלות והחסויות ללומד:

- ☞ תבנית הגמרא מתוך תלמוד בבלי' עוז והדר מהדורת פריעדמאן עם כל המעלות והחסויות על הדף, כולל 'הגזות וצינונים' המכיל את כל ההערות החשובות ללומדים.
- ☞ משנת הראשונים - לקט ביאורי הראשונים על דרך הפשט מודפס על הדף.
- ☞ פירוש המהרש"א על הש"ס מהדורת 'עוז והדר' עם ההגזות והערות'.
- ☞ הביאור מבוסס על פי פירוש רש"י והראשונים וכל ספרי המפרשים, ונערך באופן יסודי כדי עורכי ש"ס 'מתיבתא'.
- ☞ הביאור הייחודי על הדף, הינו פרי יגיעה ומטמחות מיוחדת של 'תמצות' מתוך הביאור הערחב מטהדורת 'מתיבתא' הטלל את כל הפירושים שיש על הדף.
- ☞ הביאור ערוך בלשון הקודש ובשפה ברורה, ללא עיבוד ומורת זר חול בקודש ח"ו.
- ☞ המהדורה היחידה שנערכת על טהרת הקודש, בידי צוות ענק של יראי שמים, רמ"ס תלמידי חכמים ומורי הוראה, בהסמכת ובהכוונת גדולי ישראל שליט"א.
- ☞ הביאור מולל - בדרך כלל - עמוד אחד בלבד מול כל עמוד גמרא, ייחודיות הביאור באה לידי ביטוי במקומות הטעונים הסבר רב, בו הביאור מתרחב גם מעבר לדף אחד ללא דילוג בשום הסבר נחוץ.
- ☞ עיוני הפשט - מדור מיוחד בסוף המסכת עם הקושיות והתירושים המרכזיים וההערות החשובות בכל סוגיא. כך יוכל כל לומד להשיג את הבנת הנקודות העיקריות של הסוגיא.
- ☞ סיכום כולל של מהלכי הגמרא ומסקנותיה.
- ☞ הקדמה מקיפה לכל מסכת.
- ☞ מושגי המסכת הקדמה למסכת בה מבוארים כל המושגים המובאים במסכת זו.
- ☞ מבוא קצר בתחילת כל סוגיא המסייע להבין את נבכי הסוגיא.
- ☞ הביאור נוסח לאחד עריכתו ע"י צוות תלמידי חכמים מומחים ללשון, כדי להעניק ללומד פשטות ובהירות שתלווה אותו לאורך כל מהלך הסוגיא בקו אחד וברור.
- ☞ עימוד מאיר עינים שאין דומה לו, חד וברור באותיות משיבות נפש.
- ☞ מודפס על נייר קרם משובח וצורת חו"ל (ללא חילול שבת ח"ו).
- ☞ כריכה איכותית טפוארת מסקאי עבה במיוחד, הנשמרת לאורך שנים רבות.

תלמוד בבלי המבואר

שפה ברורה

לראשונה בעולם התורה

כל מסכת מבוארת בכרך אחד בתוספת מדורי עיון והלכה המהדורה היחידה שזכתה לברכתם ולהסמכתם של כל גדולי ישראל שליט"א

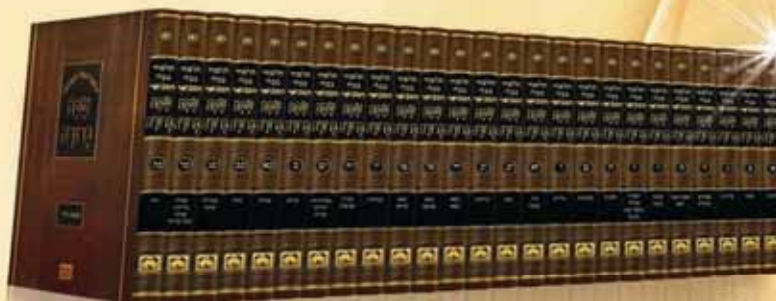
כרך גדול
99 ₪

כרך פנינים
79 ₪

חדש!

שפה ברורה מסכת בבא קמא

עד כה הופיעו מסכת סוכה - ביצה, גיטין, קידושין

למבקש ולמילק מהלך ומלך!

להשיג גם בכרכים
וגם בחוברות

מוקד הזמנות:

1800-22-55-66

להשיג בחנויות הספרים המובחרות

להגדיל תורה ולהאדירה